

מבשר טוב

ס"ג

פרשת שלח

תש"ע

שבת שבע ברכות לנכד כ"ק מרן אדמו"ר ירושלים תובב"א

מאמר

חטא המרגלים כנגד פרצוף ישראל

עיקר חטא המרגלים לא בדיבת שקר, כי אמרו האמת כפי ראות עיניהם. – אלא "כנגד פרצוף ישראל", שלא האמינו בכוחותיהם הסגוליים הטמונים בנשמת איש ישראל, וממה שנטעו בו האבות. – שבודאי יוכלו ישראל לעמוד איתן כנגד כל הנסיונות הקשים שבכניסה לארץ ישראל, וגודל נסיון העושר מחמת השפע הגדול הנשפע שם.

א

כמה הערות בפרשת מרגלים

וידבר ה' אל משה לאמר. שלח לך אנשים, ויתרו את ארץ כנען וגו'. תיבת "לך" האמורה כאן אין לה מובן, מהו "שלח לך". ופירש רש"י: "שלח לך. לדעתך, אני איני מצוה לך, אם תרצה שלח וכו'". ע"כ.

והיינו שמפרש ענין "שלח לך", שהיא שליחות לדעתך, ואין הקב"ה מצווה עליה, רק "אם תרצה שלח".

שילוח מרגלים היה צריך להיות לדעתו ורצונו של משה דווקא

והדבר צריך עיון, היכן מצינו מצוה כזו התלויה ברצונו של אדם, אם תרצה תעשה ואם לא תרצה לא תעשה. הלא כל מצוותיה של תורה חובה הם, ואינם תלויים לפי רצונו של אדם. גם מצד משה רבינו אינו מובן, שאם אמנם שילוח מרגלים אינה מצוה, כפי הנראה ממה שנתון הדבר לרצונו, מדוע אם כן שלחם, ולמה לו להכניס עצמו בדבר שאינו מצוה.

ובעצם פרישת הדבר לפי דעתו של משה, אם תרצה שלח ואם לא תרצה לא תשלח, היא גם כן גישה תמוהה, שלא מצאנו כמות. שהרי ממה נפשך, אם יש צורך בשילוח מרגלים, מדוע שלא תהיה מצוה מצד השם יתברך. ואם אין זה צורך אמיתי, למה לו לשלחם.

ואשר מוכרח ועולה מכל אלו הקשיים, בעומק הבנת כוונת זו האגדתא, שבאמת יש צורך במרגלים, כאשר מקובל לפני כל מלחמת כיבוש לשלוח מרגלים לרגל הארץ. אלא שצריך שילוח זה להיות דווקא "לדעתך", ולא על פי ציווי השם יתברך, כי אם "שלח לך – לדעתך", שתהיה זו המצוה נעשית מחמת דעתך ורצונך בדייקא. – כן מוכרח ועולה ברור, בעומק כוונת זה המדרש, מחמת הקושיות הנ"ל, ודוק.

והשתא צריך ביאור בטעמא דמילתא, מדוע שונה זו המצוה שצריכה להיות "לך – לדעתך" דווקא, לפי רצונו של משה, ולא מחמת רצון של מעלה.

מה הוא חטאם של המרגלים – הלא אמרו ודיווחו מה שראו בארץ ועל כך נשלחו

עוד נלאו המפרשים לבאר, ביסוד חטא המרגלים מהו. שלכאורה כשמתבוננים בדבריהם ענו התשובות בדיוק בדברים שנשאלו, והרי על כך נשלחו כדי לומר מה שבדעתם ומה שראו בארץ. שעל מה ששאל [יג יח]: "וראיתם את הארץ מה היא", אמרו [שם כז] שהיא "זבת חלב ודבש". ועל שאלת [שם יח] "העם היושב עליה, החזק הוא הרפה, המעט הוא אם רב". אמרו [שם כח-כט] "כי עז העם היושב בארץ". ועל שאלת [שם יט] "ומה הארץ אשר הוא יושב בה, הטובה הוא אם רעה", אמרו שהיא טובה וגם הראום את פרי הארץ שהביאו מנחל אשכול. ועל שאלת "הערים אשר הוא יושב בהנה הבמחנים אם במבצרים", אמרו כי "הערים בצורות גדולות מאד".

נמצא שבכל דבר שנשאלו הביאו תשובת אמת נכונה ומפורטת, ומה שאמרו בלשון "אפס כי עז העם", ושיהיה קשה מאד לכושם. הלא זהו תפקיד המרגלים לומר דעתם וסברתם, בדרכי כיבוש המלחמה, וצריכים הם לומר מה שסבורים. ומה היא אם כן עיקר חטאם של המרגלים, וכבר האריכו הרבה בזה המפרשים, ובראשם הרמב"ן ז"ל [יג, כז], ובאור החיים הקדוש [ריש הסדרה] עיין שם.

חטא העגל היה כנגד פרצוף השכינה – וחטא המרגלים כנגד פרצוף ישראל

עוד אקדים מ"ש בקדושת לוי זצללה"ה בפרשא דידן [ד"ה ה' ארך אפים], בהגדרת יסוד חטא המרגלים וזל"ק: "ישראל כשעשו את העגל היה העוון נגד ה', וכאן בשלוח מרגלים היה העוון נגד פרצוף ישראל, שלא האמינו זאת, שיש כח לישראל להפוך הכל בתפילתם". עכל"ק.

מבואר מדברי קדשו, שבחטא העגל, שהיה עבודה זרה, חטאו ישראל כנגד פרצוף השכינה, כי הוא היה כפירה כנגד השם יתברך, וזה מהחטאים שבין אדם למקום. – אבל כאן בשלוח מרגלים היה עיקר העוון "נגד פרצוף ישראל". וכמובן, הדברים צריכים ביאור, מדוע נחשב זה החטא כנגד פרצוף ישראל דייקא, ולא כנגד פרצוף השכינה. ובכלל מהו "חטא נגד פרצוף ישראל", מה שייך לחטוא כנגד ישראל, הלא עיקר החטא הוא בהמרות פי ה' ותורתו.

ב

ביאור חששם ומוראם של המרגלים מכניסתם לארץ ישראל

מצד מה שאמרו המרגלים היה הכל אמת – ולא הוציאו דיבת שקר

ואשר ייראה בעזה"ת, הנה מצד מה שאמרו המרגלים, אמת דברו, ולא הוציאו הדיבה בדבר של שקר. ובוודאי אם מזכירה התורה הקדושה את דבריהם, והיא 'תורת אמת' בשלמות, לא היה הכתוב מזכיר דברים של שקר. וכל מה שאמרו ממה שראו בארץ דברו האמת, שראו ערים גדולות ובצורות, וילידי הענק ונהי בעינינו כחגבים וכו', הכל נכון. וגם פירות הארץ שהיו גדולים וענקים כאשר הראום. וכמ"ש המפרשים במה שנאמר [יג כד] "למקום ההוא קרא נחל אשכול, על אודות האשכול אשר כרתו משם בני ישראל". שהיה היין נוטף מן האשכול כל כך, עד שנעשה שם נחל גדול מיין של אותו אשכול בלבד, עיין יונתן בן עוזיאל שם. – ואם כן אמת אמרו כי עז העם והארץ וכו', ולא זה היה חטאם בהוצאת דיבת הארץ.

נסיון העושר גדול מנסיון העוני

אלא שסברו המרגלים שזה הנסיון שבארץ ישראל קשה יותר, שהוא נסיון העושר. וכבר ייסד זקני זצללה"ה בתולדות אדם שנסיון העושר גדול וקשה יותר מנסיון העוני. וזל"ק [פרשת נשא דף רמב]: "יברכך ה', בממון. וישמרך, מן המזיקין [במדב"ר יא, ה]. הנה ידוע מאמר חז"ל [עי' ויק"ר כב ו, ואלשיך], וכבר אמרנו [עי"ש דף קמה], שגדול נסיון העושר יותר מנסיון העוני, מפני שיכול לבוא ח"ו לידי "ורם לבבך וכו'", [דברים ח יד]. ויוכל למשוך מזה כמה היזיקות רעות ומקרים רעים רח"ל. – על כן הבטיח הפסוק כאן: יברכך ה' - בממון, ואף על פי כן ישמרך - מן המזיקין, שלא תבוא חס ושלום לזה ורם לבבך ושכחת ח"ו, והבן". עכל"ק. וכן כתב שם

בריש זמירות לשבת קודש [דף קמה]: "יש שני מיני נסיונות: נסיון עושר, ונסיון עוני. ונסיון עושר גדול מנסיון עוני, כמבואר בספרים. וגם על נסיון עושר נאמר ורם לבבך וכו'". עכל"ק.

נמצא אם כן אדרבה, דוקא מחמת היות הארץ טובה מאד מאד, והערים גדולות ובצורות בשמים וכו', ושפע העושר גדול שם במאד, עד שאפילו על אורה של ארץ ישראל אמרו [בבא בתרא קנח:]: דאורא דארץ ישראל מחכים. אם כן גדול שם הנסיון וקשה יותר.

וביאור קושי הנסיון בזה, מחמת שאותו שפע הטוב שנשפע בארץ ישראל, נעשה בידי אדם, שבארץ ישראל היו צריכים להתייגע בעצמם להוציא תנובת השפע. לא כמו שהיו רגילים בהנהגת המדבר שהיה פשוט וברור במוחש אפסיותו המוחלטת של האדם, וראו אלקותו יתברך עין בעין. כאשר הכל היה נשפע אליהם במתנת חנם מן השמים, המן והשליו, ומים מחלמיש צור, בעמוד אש ועמוד ענן שלפני המחנה, והיתה אלקותו יתברך בפרסום ובגילוי ברור לפנייהם.

לא כן בהגיעם אל הארץ, שם נעשה הכל בהסתר, שנצרכו לעמול בטרחה ויגיעה, כדי להוציא את שפע העושר הגדול שבארץ ישראל, ואינו נופל מעצמו מן השמים. וכל שבעת המינים שנשתבחה בהם ארץ ישראל, צריך להתייגע בזריעה וחרישה וכו' עד שיתנו פריים. גם עצם כניסתם לארץ אינו בא מעצמו על כנפי נשרים, כי נצרכו למלחמות קשות על כיבוש הארץ, כמבואר בספר יהושע. ושבע שנים שהיו ישראל עסוקים במלחמת ל"א מלכים, עד שעלה בידם לכבוש הארץ במלחמות קשות.

עיקר קושי נסיון העושר – היא בהרגשת הגאות ורום לב "כוחי ועוצם ידי וגו'"

ובנקודה זו טמון עיקר קושי נסיון העושר, כאשר מצד אחד צריך האדם לעשות ולפעול במעשי ידיו, לעבוד ולהתייגע ולטרוח להביא השפע. ומצד שני רואה פירות ההצלחה הגדולה, שמתרבה ומתברך בכל טוב. – הרי שמצד טבעו נוטה הלב, לייחס גורם ההצלחה לעצמו, ולהחשיב הברכה לתושייתו ויגיעתו, ונעקר יסוד האמונה. ומגיע מזה לרום לב, ותחושת גדלות והתנשאות – זהו עיקר הקושי שבנסיון העושר.

כאשר להדיא מזהיר הכתוב מזה הנסיון בארץ ישראל, בפרשת עקב [דברים ח יא-יח]: "השמר לך פן תשכח את ה' אלקיך וגו'. פן תאכל ושבעת, ובתים טובים תבנה וישבת. ובקרך וצאנך ירביון, וכסף וזהב ירבה לך, וכל אשר לך ירבה. ורם לבבך ושכחת את ה' אלקיך המוציאך מארץ מצרים מבית עבדים. המוליךך במדבר הגדל והנורא, נחש שרף ועקרב כו'. המאכלך מן במדבר אשר לא ידעון אבותיך. ואמרת בלבבך כוחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה. וזכרת את ה' אלקיך כי הוא הנתן לך כח לעשות חיל".

ארץ ישראל טובה "מאד מאד" – וצריך לקיים בה "מאד מאד הוי שפל רוח"

וכתב כ"ק אמו"ר זצללה"ה בחלקת יהושע פרשא דידן [ל. טו"ב] וזל"ק: "טובה הארץ מאד מאד. לרמז על ידי שפלות, מאד מאד [הוי שפל רוח] [אבות פ"ד מ"ד], זוכים לארץ ישראל. כי 'עיני ה' אלקיך בה' [דברים יא יב], ובגמרא [ערכין טו:]: איתא, אין אני והוא יכולים לדור. כן יזכני השם יתברך לעבדו עבודה תמה". עכל"ק.

כלומר, שדווקא מחמת היותה ארץ טובה "מאד מאד", היא הנותנת שיגדל בה ביותר נסיון העושר, ולהיזהר בה ביותר מכל צל הרהור של גאווה חלילה. וכמו שהזהיר רבי לויטס איש יבנה בפרקי אבות: "מאד מאד הוי שפל רוח", לא בענוה הרגילה בלבד, אלא 'מאד מאד' בשפלות.

וזאת שרמזו יהושע וכלב "טובה הארץ מאד מאד", שאם מחזיקים במידה הזו של 'מאד מאד הוי שפל רוח', לא יינזקו כלל בארץ ישראל, ויוכלו להתעלות שם יותר ממה שהתעלו בארבעים שנות מדבר.

בכל המידות יש לתפוס דרך הממוצע – אבל בענוה יש ללכת עד קצה האחרון

וכמו שפסק הרמב"ם ז"ל בפ"א מהלכות דעות, שמידת הגאווה שונה משאר המידות והדעות, שיש להתרחק בה עד קצה האחרון, דלא כשאר מידות שיש לתפוס בהם תמיד בקו האמצע, ובדרך הממוצע. וז"ל (הנצרך): "דעות הרבה יש לכל אחד ואחד מבני אדם וזו משונה מזו ורחוקה ממנו ביותר, ויש בין כל דעה ודעה הרחוקה

ממנה בקצה האחר דעות בינוניות זו רחוקה מזו וכו'. שתי קצוות הרחוקות זו מזו שבכל דעה ודעה אינן דרך טובה, ואין ראוי לו לאדם ללכת בהן כו'. הדרך הישרה היא מדה בינונית שבכל דעה ודעה מכל הדעות שיש לו לאדם, והיא הדעה שהיא רחוקה משתי הקצוות ריחוק שוה ואינה קרובה לא לזו ולא לזו". ולהלן שם [פ"ב ה"ג]: "ויש דעות שאסור לו לאדם לנהוג בהן בבינונית, אלא יתרחק מן הקצה האחד עד הקצה האחר, והוא גובה לב. שאין דרך הטובה שיהיה אדם עניו בלבד, אלא שיהיה 'שפל רוח' ותהיה רוחו נמוכה למאד. ולפיכך נאמר במשה רבינו [במדבר יב ג] 'ענו מאד', ולא נאמר ענו בלבד. ולפיכך צוו חכמים: מאד מאד הוי שפל רוח וכו'". עכ"ל.

ולפיכך חששו המרגלים מאד ונתייראו מזה הנסיון, שסברו שלא יהיו ישראל עומדים בנסיון העושר שבארץ ישראל, שהוא קשה שבעתיים מנסיון הנהגתם במדבר. ומכך היה עיקר פחדם ומוראם הגדול, פן ואולי יפלו ברשת הגאווה וההתנשאות, ברגשי כוחי ועוצם ידי וכו'.

גם חששו המרגלים ונתייראו מן המלחמה הקשה שיצטרכו ישראל להילחם בכיבוש ארץ כנען, שאין זו רק מלחמה פיזית קשה בילידי ענק וערים גדולות ובצורות בשמים. – אלא כל זה מורה על כוחם הרוחני העליון, ועיקרה של מלחמה הלא היא ברוחניות, שצריך להילחם כנגד כוחות הטומאה הנוראים, והקליפות הקשות ביותר של ז' עממין, שהיו קליפות קשות ועזות. וחששו מאד שמא לא יעמדו ישראל כראוי בקשרי המלחמה הקשה הזו.

כאשר ידוע שבמלחמה כנגד כוחות הטומאה, אף כשמנצחים ומכניעים אותם, מכל מקום נדבק מעט מטומאתם, מתוך התחככות המלחמה וכו'. – ורק על ידי שפלות וענוה אי אפשר שיידבק כלום מאותה טומאה, כאשר ידוע מאז"ז היהודי הקדוש זיעועכ", שאדם המחזיק עצמו כאין ואפס, אין הטומאה יכולה לחול עליו, כמו שמצינו במכת כינים, שלא יכלו החרטומים להוציא הכינים בלהטיהם, ופירש רש"י [שמות ח, יד] הטעם מחמת: "שאין השד שולט על בריה פחותה מכשעורה".

לפי עוצם קדושתה של ארץ ישראל צריכים בה שמירה מעליא מאד

ובעיקר נראה שהיו מתייראים ביותר פחד רוחני, שמא לא יחזיקו ישראל מעמד במעלה העליונה והנשגבה של קדושת ארץ ישראל, כי לפי רוב קדושתה ומדרגתה צריכים להיזהר בה ביותר, בשמירה מעליא.

כמו שכתב בכל בו [סימן קכז] בשם מהר"ם מרוטנבורג ז"ל, וז"ל: "דין ההולך לארץ ישראל. כתב הר"מ ושאלת, להודיעך עיקר המצוה ההולך לארץ ישראל. אינו אלא כמו שמפורש במסכת כתובות, ואם מוחלין לו על כל עונותיו. הכי מפורש בסוף מסכת כתובות. ובלבד שיהיה פרוש מכאן ואילך, ויזהר מכל מיני עוון, ויקיים כל המצוות הנוהגות בארץ. שאם יחטא ייענש יותר מאם יחטא חוצה לארץ, כי ה' דורש אותה תמיד, ועיני ה' בה והשגחתו תמיד. ואינו דומה מורד במלכות בפלטין למורד חוץ לפלטין, והיא אוכלת ארץ יושביה. וכתב [ויקרא יח כח] ולא תקיא וכו', לפי שהיא תקיא עוברי עבירה. והיינו דכתיב [שם כו לב] ושמו עליו אויביכם היושבים בה, ואפילו אומות העולם שבה אין מצליחים מחמת שהם עוברי עבירה. ועל כן עכשיו שממה היא, ואין בה עיר המוקפת חומה ומיושבת כמו בשאר עיירות. ואותן ההולכים לשם, ורוצים לנהוג קלות ראש בפחזותם, ולהתקוטט שמה, קורא אני עליהן [ירמיה ב ז] ותבאו ותטמאו את ארצי מי בקש זאת מידכם רמוס חצרי. אבל מי שהלך להתנהג בקדושה ובטהרה, אין קץ לשכרו, ובלבד שיוכלו להתפרנס דכל דחליק אדעתא למדר וכו' כדאיתא פרק האיש מקדש וכו'. ושאלת, לפרש לך 'הדר בחוץ לארץ כמי שאין לו אלוה' [כתובות קי:]. אשיבך, היינו משום דעיקר שכינה בארץ, וכבודו בארץ ישראל, כסא מול כסא, וכתוב [מלכים א ח מח] והתפללו דרך ארצם תלפיות, תל שכל פיות פונות לשם". עכ"ל.

הרי לפנינו עד כמה זהירות ושמירה יתרה צריכה ארץ ישראל, שהיא "פלטרין של מלך", ואינו דומה המורד במקום רחוק, למורד בפלטרין של מלך, בפני המלך הנכבד בכבודו ובעצמו. ולכן חששו ונתייראו לבוא לארץ ישראל, שצריכים בה זהירות יתרה.

המדינות המשופעים יותר בתענוגים וברחבות – יש בהם יותר סכנה לגלישה רוחנית
ומה גם שהעידו חכמינו ז"ל במסכת סוכה [נב]: "כל הגדול מחבירו יצרו גדול הימנו". שכשם שכלל זה אמור כלפי אנשים, כן הוא גם במקומות, שאותם המדינות הגדולות ומבורכות יותר, שיש בהם יותר שפע והרחבה,

כן יגדל שם יותר נסיון מלחמת היצר. והדברים ידועים בדברי הקורות מימות עולם, ואיני חפץ להאריך בזה כאן, שאותם המדינות שהיה בהם שפע והרחבה, כאמריקה ומערב אירופה ודומיהם, היו הנסיונות שמה גדולים ביותר, וההתדרדרות וההתבוללות שטפה הרבה מאד. שלא בערך כלל לאותם מדינות שלא היו משופעים כל כך ברוב תענוגים והמצאות ונוחיות וכו'. כי ככל שיימצאו יותר תענוגי הבלי עולם הזה, כן תגדל יותר מידת התאוה והנסיון קשה שבעתים.

ותלמוד ערוך הוא לפנינו במסכת שבת [קמז:]: "רבי אלעזר בן ערך איקלע להתם, [למקום עשרת השבטים, שהיו שם הרבה תענוגים], אימשיך בתרייהו [אחר היין והרחיצה. רש"י], איעקר תלמודיה [נעקר תלמודו ושכחו]. כי הדר אתא, קם למיקרי בספרא, בעא למיקרא [שמות יב ב] 'החדש הזה לכם', אמר: החרש היה לבם. בעו רבנן רחמי עליה, והדר תלמודיה". ע"כ.

וזאת שחששו המרגלים כמו כן משפע ארץ זבת חלב ודבש, שלא היו רגילים ישראל בשפע כזה במדבר. והסכנה הרוחנית גדולה מאד במקומות שכאלו, שלא יתדרדרו ויפלו ["גליטשען"] עד שאול תחתית חלילה רחמנא ליצלן.

חשש המרגלים: א) נסיון העושר ב) מלחמת ל"א מלכים ג) שפע הגדול

נמצא לסיכום הדברים, היו המרגלים מתייראים משלשה ענינים: א) נסיון העושר, שהוא גדול וקשה יותר מנסיון העוני. ב) מלחמת כיבוש, הרוחנית והגשמית, שלא יהיה בכוחם של ישראל לעמוד בקשרי המלחמה. ואפשר גם שאינם בדרגה להילחם בכוחות הטומאה בלא שיידבק בהם מטומאתם. ג) מן השפע והתענוגים המושכים לב האדם אל התאוה.

ג

ביאור טעות המרגלים וחטאם כנגד "פרצוף ישראל"

כוחות סגוליים הטמונים באיש ישראל פנימה

ברם טעות המרגלים היתה, במה שרמזו לפנינו הקדושת לוי הנ"ל [סוסק"א], שהיה חטאם "כנגד פרצוף ישראל". והביאור בזה, שלא האמינו בכוחם המיוחד של ישראל, כי יש לישראל כוחות סגוליים עליונים מאד, הרבה יותר ממה שנראה כוח אנוש בדרך הטבע. ובעת הצורך או כשבא הנסיון לפני האדם, מגלה הוא בנפשו כוחות משונים נפלאים.

ואם לפי כוחות הטבעיים הרגילים צדקו חששות המרגלים, שיש מקום רב לחשוש, מי יודע אם יוכלו ישראל לעמוד בקשרי מלחמה ונסיונות כבדים קשים כל כך. – אבל בכוחותיהם הנסתרים, השמורים עימם לעתים קשים, והכוחות הפנימיים והסגוליים באוצרות עם סגולה, בהם שפיר יוכלו לעמוד בשופי גם כנגד נסיונות קשים ומסוכנים ביותר.

חטא המרגלים כנגד פרצוף ישראל – חוסר האמונה בכוחות האדירים שבהם

וכל זאת לא העריכו המרגלים נכון, ובזה היה חטאם מכה קשה כנגד 'פרצוף ישראל', שלא סמכו ולא בטחו בכוחם האדיר והמופלא של ישראל. כי יש לאיש ישראל כוחות טמירין עילאים. ואף אם בזמנים הרגילים אינו מודע אליהם תמיד, והינם אולי כמו כוחות רדומים. אבל בבוא העת, כשמתעורר הצורך והנסיון הקשה, מתעוררים בו מיד אלו הכוחות המסוגלים על משמרתם, לסייע בעדו לעמוד איתן בכל עיתותי צרה ומשבר, ובנסיונות קשים.

ולפיכך נמצא שלא שיערו המרגלים נכון כוחו של איש יהודי, שאילו היו ישראל נכנסים לארץ, אף כי היתה עזה וקשה וגיבורים אדירים שם וכו'. – מיד בכניסתם היה משה רבינו ע"ה צדיק הדור, מעורר בהם כוחותיהם הפנימיים והחבויים ביותר, ומגלה ומודיע להם נאמנה שיש בכוחם לעמוד בכל אלו המלחמות והנסיונות, ואין להם לחוש ולהתיירא מכלום. שכנגד התפרצות והתגלות כוחות נוראים וסגוליים הללו, לא היתה שום אומה וקליפה יכולה לעמוד, והיו עומדים בטח בכל אותם הנסיונות.

האבות הקדושים כבשו הדרך לבניהם אחריהם

גם זאת מבואר בגמרא בבא בתרא [ק.] במאמר השם יתברך לאברהם אבינו ע"ה [בראשית יג ז]: "קום התהלך בארץ לארכה ולרחבה, כי לך אתננה. – משום חביבותא דאברהם הוא דקאמר ליה הכי, כדי שיהא נוח לכבוש לפני בניו." ע"כ.

הרי להדיא, שכבר אברהם אבינו ע"ה הכין הדרך לכיבוש הארץ לארכה ולרחבה, "כדי שיהא נוח לכבוש לפני בניו". כי הדורות שלפנינו עמלו והתייגעו הרבה במסירות נפשם בשביל הדורות הבאים אחריהם. והאבות הקדושים שבכל הדורות כבר הכינו וכבשו לפנינו הדרך, וכבר החלישו מאד מאד כוחות הסטרא אחרא, ואם כן אין שום מקום לחשוש ולהתיירא בדבר המוכן ועומד לפנינו.

כשהלכו המרגלים בארץ לא מצאו הדרך שהכין אברהם – כי היה בהסתר

והמרגלים בעת הילוכם בארץ, לא מצאו זו הדרך שהלך אברהם לארכה ולרחבה, כדי שיהא נוח לכבוש לפני בניו. כי היה זה נסתר מהם, שהאבות הקדושים מצניעים ומחביאים תמיד דרכי עבודתם וגודל פעלם בעולם, שלא ישלטו בו חלילה עין חיצונה. – אבל תיכף עם כניסתם של ישראל לארץ הקודש, והיו מגלים בתוכיותם כוחותיהם הסגוליים הטמונים בעומק ליבם. – הרי זה גופא היה מעורר ומגלה כל מה שהכינו עבורם בדורות הקודמים, שצריך לעורר זכות וכוח הראשונים, על ידי איזה נגיעה בהם כידוע. ואז היו מתחברים אלו שתי הכוחות הנפלאים, כוח הדורות הקודמים שהכינו לבניהם אחריהם, וכוחות הפנימיים הסגוליים הטמונים בתוכי נשמת איש יהודי. ויחדיו היו עולים ומתגברים בקל כנגד כל הקשיים וכל הנסיונות והמלחמות.

נמצא מבואר היטב יסוד הקדושת לוי, שהיה חטא המרגלים "כנגד פרוץ ישראל", כי המעיטו והפחיתו כוחם הנפלא של ישראל, ולא סמכו ולא האמינו שיש לאיש ישראל כוחות עזים אדירים כל כך, לעמוד כנגד נחשולי נסיונות אדירים וקשים כל כך. [ועיין באורך מאמר אמונת ישראל נעילת חג השבועות תשמ"ח לפ"ק].

טעם שליחות מרגלים "לדעתך" – לנטוע בהם כוח דברי סופרים שהוא יותר מיינה של תורה

ובזה נבוא אל הביאור בטעם מצוה זו לדעתך דייקא, שנאמר בה "שלח לך, לדעתך אני אני מצוה לך אם תרצה שלח", שתמהנו בזה טובא [לעיל ס"ק א].

אך מבואר ברבינו יונה ז"ל כוחם הגדול של החכמים, שמה שתקנו הם מדעתם ורצונם חזק עוד יותר מדברי תורה. כאשר האריך בזה בשערי תשובה [שער ג, מדרגה הראשונה בחומר דברי סופרים] וז"ל: "ויש דרכים וצדדים ימצאום שם דברי סופרים חמורים מדברי תורה, כאשר אמרו רבותינו זכרונם לברכה [סנהדרין פח:]: חומר בדברי סופרים מדברי תורה וכו', וכל העובר על דברי חכמים חייב מיתה [ברכות ד:] וכו'".

"עוד אמרו רבותינו זכרונם לברכה [עבודה זרה לה.]: 'כי טובים דודיך מיין [שיר השירים א ב], חביבים דברי סופרים יותר מיינה של תורה. ואנחנו צריכים לפרש גם את זה, ידוע תדע כי יראת ה' יסוד המצות, שנאמר [דברים י ב]: 'ועתה ישראל מה ה' אלקיך שואל מעמך כי אם ליראה את ה' אלקיך', ובזה ירצה ה' את ברואיו, כמו שנאמר [תהלים קמז יא]: 'רוצה ה' את יראיו'. ותקנות חכמים וגדריהם יסוד לדרך היראה, כי יעשו גדר והרחקה פן תגע יד אדם באיסור התורה. כבעל השדה אשר יעשה גדר לשדהו מאשר יקר בעיניו, כי ירא פן יכנסו בו בני אדם והיה למשלח שור ולמרמס שה. כענין שנאמר [ויקרא יח ל]: 'ושמרתם את משמרת' עשו משמרת למשמרת. ורב הזהירות והגדר והרחקה מן האיסור הלא זה מעיקרי המורא, והמרבה להזהר יגיע אל השכר הגדול, כענין שנאמר [תהלים יט ב]: 'גם עבדך נזהר בהם בשמרת עקב רב'. על כן אמרו: חביבים דברי סופרים יותר מיינה של תורה, כי גדריהם וגזרותיהם מעיקרי היראה. ומצות היראה שכר הרבה כנגד מצוות רבות כי היא היסוד להן. והדוגמא לדבר, כי הנזהר מהתייחד עם אשה מפחדו פן ישול בעוון, וכאשר גזרו רבותינו זכרונם לברכה [סנהדרין כא:]: הלא זה מאשר זרח על נפשו אור יראת אלקים יתברך". עכ"ל הצח.

מדבריו למדנו כוח דברי סופרים יותר מיינה של תורה, והינם חמורים וחזקים יותר. כאשר המשיל זאת לגדרות הכרם, כי אף אם יהיה הכרם מופלא ומשובח בפירות נאים ומתוקים ביותר, אם לא יגדרנו מסביב כראוי, לא

יישאר מזה הכרם ולא כלום. ולכן צריך גדרות חזקים המשמרים כראוי את כרם ישראל וכרם התורה, וזה יסוד כח תקנות חכמים ודברי סופרים.

המרגלים היו צריכים להכין כיבוש הארץ – כענין עבודת ההכנה שלפני כל מצוה

ואשר לפי זה נראה שמטעם זה נצטווה משה לשלוח המרגלים מדעתו דווקא, כדי לחזק ולאמץ את כוחם בכפלים יותר מיינה של תורה. כי תכלית שילוח מרגלים בודאי היה בו צורך לישראל, כאשר ידוע מספרים הקדושים הצורך בעבודת ההכנה לפני כל מצוה, ולפי גדול ההכנה שהאדם מכין בנפשו להתקדש במצוה, וכפי מה שמכין הכלים לקבלת אור המצוה וקדושתה בנפשו ולבו, כן תוכל המצוה להשפיע בו יותר.

וזו היתה אפוא מטרת שילוח המרגלים למען יכינו את הדרך לבני ישראל, ויעשו עבודת ההכנה להקל אחר כך מישראל דרכי הכיבוש והמלחמה. ולזה הצטיידו בכוחות מיוחדים במה שנשלחו לדעתו ולרצונו של משה, כדי לנטוע בהם כוח דברי סופרים. ואם היו מתחזקים בכוחות פנימיים סגוליים, ומאמינים בכוחות המיוחדים הנחבאים בסגולות ישראל, אף שאינם נראים ונגלים תמיד. היו מהלכים מלכתחילה באופן שונה, ומחפשים הדרכים שנוכל להתגבר אף כנגד ענקים ועזים וחזקים כאלו, וגם כנגד ערים גדולות ובצורות, בהיותם יודעים ומכירים באיזה כוחות טמירין עילאין אנו באים כנגדם. – אך הם לא בטחו ולא האמינו בפרצוף ישראל, והרגישו מוג לב נורא, כשהסתכלו על עצמם כחגבים מול ענקים, במקום להרים ולגלות כוח עליון נשגב העומד לימין ישראל תמיד.

היוצא למעשה: עוצם כח איש ישראל הפנימי – שטמונים וגנוזים בו כוחות סגוליים

המורם מן הדברים הלכה למעשה, גודל כוחו הפנימי הנסתר של איש ישראל. וזאת צריך למודעי היטב, שטמונים ואצורים בו בנפש ישראל פנימה, כוחות אדירים וסגולות נפלאות. כענין שמצינו בחז"ל [שבת קיא.] "כל ישראל בני מלכים", היינו שיש בהם כוחות מלכות, ואוצרות סגולות מלכים. ופשוט וברור שכוחות של מלך אינם דומים כלל לכוחות איש פשוט, והאפשרויות והסגולות שיש לפני המלך שונים בתכלית. – ובזה מעידים לנו חכמינו ז"ל שכל ישראל כולם "בני מלכים הם", ויש בכם כוחות פנימיים עצומים של מלכות.

חתן דומה למלך – שמתגלים בו כוחות מלכות הפנימיים שיש באיש ישראל

ולפעמים ישנם זמנים שמתגלים אלו הכוחות יותר בגילוי לאדם, כענין שאמרו ז"ל שהחתן מתגלים בו כוחות המלכות הנשגבים שבעומק איש ישראל. כדאיתא בפרקי דרבי אליעזר [פרק טז]: "החתן דומה למלך, מה המלך הכל מקלסין אותו שבעת ימי המשתה, כך חתן הכל מקלסין אותו שבעת ימי המשתה. מה המלך לובש בגדי כבוד, כך החתן לובש בגדי כבוד. מה המלך שמחה ומשתה לפניו כל שבעת ימים. מה המלך אינו יוצא לשוק לבדו, כך החתן אינו יוצא לשוק לבדו. מה המלך פניו מאירות כאור החמה, כך חתן פניו מאירות כאור החמה, שנאמר [תהלים יט] והוא כחתן יוצא מחופתו". ע"כ.

וכל זאת משום שטמונים כל אלו הכוחות בעומד פנימיותו תמיד, שלא נתחלף אדם אחר עם חתונתו, אלא שהתגלו ויצאו חוצה הכוחות הסגוליים הפנימיים הנחבאים תמיד בהסתר איש ישראל, ויצאו כל כוחות המלכות חוצה.

בכל מצב ובכל נסיון הבא לפני האדם – יש בו מן המוכן כוחות ואפשרויות התגברות

וכיוצא בדבר ממש הוא בכל מצב ומצב שיש לפני האדם, שיש בו מן המוכן כוחות סגוליים וכשרונות מבורכים, לדעת להתגדל ולהמציא עצה נכונה בכל פרק ובכל צרה שלא תבוא עליו. הן ממה שהכינו לפניו הדורות שלפניו, שכבר עמדו אבותיו וטרחו והזיעו קשות עבורך, כדי שיהא הדרך נוחה להיכבש לפניך. והן מן הכוחות הסגוליים הטמונים באוצרות עם סגולה, מיום שעמדו רגליו על הר סיני.

ולפיכך אין לחוש ולהתיירא משום מצב או נסיון קשה כלל וכלל, רק להתחזק איתן על עומדו ומעמדו, ולגלות בנפשו כוחות איתנים, שלא מתגלים באופן הרגיל, וככל שיתמיד ויגלה בנפשו כוחות מחודשים ורעננים כן יוסיף להתגבר ולהתעלות בדרכי הטוב, ויתברך יותר בשפע הטוב.

לעתיד לבוא יתגלו כל כוחות הפנימיים שבישראל בפרטות ובכללות

ולעתיד לבוא בהתגלות אור פני מלך חיים, יגלה מלך המשיח כל הכוחות הפנימיים והסגוליים הנחבאים וטמונים בתוככי איש ישראל בפרטות, וכוחו האדיר של עם ישראל בכללות, בגשמיות וברוחניות, לפרסם ולהודיע גילוי שכינת עוזו שתתגלה מהסתרה בכל תפארתה, יכירו וידעו כל יושבי תבל וכו' ולכבוד שמך יקר יתנו.

כמ"ש אא"ז זצללה"ה בתולדות אדם [ריש פרשת עקב], שרק השם יתברך ומלך המשיח יודעים להעריך אל נכון ערך פנימיות איש ישראל. וזל"ק: "איתא בגמרא [כריתות ו:]: שצריכים אנו לצרף באגודת תעניתינו את פושעי ישראל, שיהיו באגודה אחת עמנו. והסימן לזה סממני הקטורת, שהיה החלבנה בצירוף עמהם. והטעם בזה הוא, מחמת שהנקודה הפנימית שיש בכל אחד ואחד מישראל, הוא יקר מאד מאד, כמאמר חז"ל [סנהדרין מג.]: אף על פי שחטא ישראל הוא. והנכבדות הזאת הוא, מפני ששרשם נחצב מסגולת ואוצר מלכו של עולם, כאמור בתורתנו הקדושה [שמות יט ה]: 'והייתם לי סגולה מכל העמים'. ואין שום מלאך ושרף יודעים מהות ערכם ואהבתם בעיני המקום, מחמת שהמחצב שלהם מאוצר מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא. אולם לצדיקי הדור, הקדוש ברוך הוא מגלה להם את אהבתו שיש לכל אחד ואחד מישראל, בכדי שיעוררו עליהם רחמים בעת הצורך. וכמו שאנו מברכים בכל יום: הבוחר בעמו ישראל באהבה" עכל"ק.

ויהי רצון שנזכה לגלות הכוחות הטמונים בנו, עדי התגלות כוחם ומעלת סגולתם של ישראל בשלמות. ונזכה לשמחות עדי השמחה הכללית שבביאת גואל צדק במהרה בימינו אמן.

לקבלת הגליון מידי שבוע למייל שילחו ל m0732951213@gmail.com